

KAZARECZKI ÁKOS

Gandhisok a Gandhiért – kerékpáros koncertkörút a Balaton körül

Idén ősszel története legrangosabb szakmai elismerését kapta meg a pécsi Gandhi Gimnázium. A Gandhi intézményi rendszer cigány/roma szellemi kulturális örökség megőrzését célzó pedagógiai programja ugyanis az UNESCO Magyar Nemzeti Bizottság javaslata alapján felkerült a jó gyakorlatok nemzeti listájára. Az immár közel negyed évszázada működő iskola különlegességét kiválóan példázza az a rendhagyó program is, amelyben idén nyáron vett részt az intézmény számos diákja és munkatársa.

„Gandhisok a Gandhiért” – ennek a motónak a jegyében szervezett – az iskola történetében először – hagyományteremtő szándékkal Balaton körüli kerékpártúrát a pécsi Gandhi Gimnázium Közhasznú Nonprofit Kft., illetve az általa működtetett Nemzetiségi-Roma Módszertani, Oktatási és Kulturális Központ (NeRok) 2017. július 3–7. között. Az esemény nem csupán újdonsága miatt mondható rendhagyónak: amint az elnevezése mutatja, a sportteljesítmény mellett kulturális, közösségépítő és kapcsolatteremtő célok is lebegtek az ötletgazdák és szervezők szemei előtt. Az utóbbiak különösen nagy hangsúllyal, hiszen a kerékpáros csapat magvát Európa és Magyarország első, 1994-ben alapított cigány-roma nemzetiségi középiskolájának, a Gandhi Gimnázium, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskolának a hagyományörző zenei együttese adta. A diákokat kísérő felnőttek a fenntartó munkatársai és a gimnázium pedagógusai voltak. A Siófokról induló, majd oda visz-

Kerékpáros koncertkörút a Balaton körül

a gimnázium tradicionális cigányzenét játszó zenekara a Balaton-part több településén adott utcazene jellegű koncertet

száérkező kerékpártúra során a gimnázium tradicionális cigányzenét játszó zenekara a Balaton-part több településén (Balatonlelle, Balatonboglár, Fonyód, Keszthely, Balatonfüred, Balatonakaraty-tya) adott utcazene jellegű koncertet. A látszólag spontán fellépéseket persze komoly szervező és egyeztető mun-

Kerékpáros koncertkörút a Balaton körül

ka előzte meg, hiszen a diákok számára ismeretlen és folyton változó közönség előtti fellépéssorozat az egész turné nagyon fontos programeleme volt – nem csupán a szervezés, de a túra célja, üzenete szempontjából is.

A 2016/2017-es tanévtől már művészeti képzést is folytató Gandhi Gimnázium életében mindig fontos szerepet töltött be – a folyamatosan megújuló felállásban működő – hagyományörző együttes, így annak eredete egészen az iskola alapításáig nyúlik vissza. Tagjai az

iskolai ünnepségek, hivatalos látogatások, kulturális szemlék és versenyek szinte elhagyhatatlan résztvevőiként – és gyakran győzteseiként, kitüntetettjeiként, ha csupán az elmúlt néhány évet tekintjük –, vagy éppen az iskolai, kollégiumi spontán örömenélések „felelőseiként” mindig is fontos szerepet játszottak a cigány/roma hagyományok ápolását, megtartását és közvetítését célul kitűző oktatási intézmény életében, arculatában, oktatási-nevelési koncepciójában.

A rendhagyó túra persze váratlan, nem tervezhető nehézségekkel is együtt járt:

80 km tekerés után a gandhisoknak úgy kellett színpadra állniuk

meg kellett küzdeni a hazánkban nyaranta már megszokottá vált, 35–38 fok körüli hőséggel, és 80 km tekerés után a gandhisoknak úgy kellett színpadra állniuk, mintha akkor szálltak volna ki egy légkondicionált turnébuszból; és közben tartani a megbeszélt időpontokat, jól gazdálkodni a fizikai és mentális tartalékokkal, erőforrásokkal. Tenni mindezt egy átlagosan 16–18 éves diákcsoporttal, amelynek – a tagjai szociális helyzetéből adódóan – idegen világ az a társadalmi közeg, amelyre a Balaton-parti üdülőhelyek nyári idegenforgalmukat alapozzák.

Köztudott, hogy az önmagát alapvetően nemzetiségi iskolaként meghatározó Gandhi Gimnázium diákjainak jelentős része (megközelítőleg 90 %-a) hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű (a „két hás”, a „három hás” kifejezések szinte már az iskolai diáknyelv részévé is váltak). Az iskola létszámához mérten ilyen fokú arányok jól leképezik mindazt az adat- és összefüggéssort, amellyel az elmúlt évtizedekben a hazai cigányság helyzetét jellemezték a népcsoporttal foglalkozó kutatók, társadalomtudósok, oktatási szakemberek stb. A legnagyobbbrészt hátrányos helyzetű ter-

dekben a hazai cigányság helyzetét jellemezték a népcsoporttal foglalkozó kutatók, társadalomtudósok, oktatási szakemberek stb. A legnagyobbbrészt hátrányos helyzetű ter-

ségekből, kistelepülésekről érkező tanulóknak a gimnáziumi években az egyik fő kihívást éppen az a fajta „felfelé mozdulás” jelenti, amellyel kiléphetnek családjaik rossz társadalmi helyzetéből. A kerékpáros tábor hétköznapijai pedig – ha nem is egészen hétköznapi helyzetekben – a kikapcsolódáson, „bulin” túl folyamatos szembesülésre, alkalmazkodásra is készítetik a diákokat.

– Hagyományörzés és nyitás a külvilágra – talán ez a kettősség határozza meg leginkább a Gandhi Gimnázium oktatási-nevelési koncepciójának lényegét – fogalmazza meg gondolatait a keszthelyi

kemping medencéjének partján kibontakozó beszélgetésben *Ignác István*, aki a 2017/2018-as tanévtől megbízott igazgatóként vezeti a gimnáziumot. Egyrészt megőrizni, megmutatni egy olyan kultúrát, amely a többségi társadalom számára még mindig ismeretlen, vagy csupán felületesen ismert, másrészt az itt tanuló diákokat nyitottá, felkészültté tenni a többségi társadalom felől érkező elvárásokra. Az immár több mint két évtizedes tapasztalatok azt mutatják, hogy a tanulóiban nagyrészt kialakul az a bizalom, nyitottság, amely a kölcsönös alkalmazkodás feltétele. Ugyanakkor folyamatosan szembesülniük, szembesülnünk kell a többségi társadalom (legalábbis annak egy bizonyos szelete) felől érkező bizalmatlansággal, idegenkedéssel, el nem fogadással, meg nem értéssel. Jól példázzák ezt a Pécsi Tudományegyetem környékén az utóbbi hónapokban elszaporodó nyíltan rasszista, cigányellenes falfrkák. Nehéz pontos megfogalmazást találni, ha kerülni szeretnénk az elcsépelet frázisokat, de talán a „falak lebontása” kifejezés passzolhat mind a túra, mind az iskola hosszú távú céljainak

---

a valódi üzenet inkább a „Gandhisok az elfogadásért”

---

megfogalmazásához – teszi hozzá azt a látszólag hétköznapi szituációt felidézve, amikor aznap délután közösen fagyizott a csapat az egyik üdülőhely cukrászdájában, s ami talán egyik diáknak sem adatott meg korábban egyéni vagy családi élményként.

Nem meglepő módon a zenélés pillanatai azok, amelyekben a legkomfortosabban érzik magukat a lányok és fiúk: érezhetően ez az a közeg, amelyben ők vannak abszolút otthon, s amelynek körébe ők próbálják bevonzani az ismeretlen közönséget. Érezhetően tanulniuk kell az utcazenélés forté-

lyait, s ebben nagy segítségükre van a turnéhoz két napra csatlakozó zenész, nagybögőtanár *Baksa Péter*, aki 2016-ban került kapcsolatba a Gandhi Gimnáziummal, amikor

az iskolában beindult az alapfokú művészeti képzés. Az elsősorban könnyűzenei kamarafoglalkozásokat tartó zenepedagógus szerint az utcazenélés az egyik legjobb gyakorlóterep egy muzsikusk számára, hiszen egy folyton változó közegben kell megragadni és megtartani a közönség figyelmét. A kérdésre, miszerint van-e valódi üzenetértéke a mottóul választott „Gandhisok a Gandhiért” kifejezésnek, némi kritikai élt is tartalmazó választ ad:

– A valódi üzenet inkább a „Gandhisok az elfogadásért” lenne – mondja. – A roma kultúra elismerését, megértését illetően még mindig sok a negatív megközelítés, ezzel könnyen lehet szembesülni az utcán is. Bár a zenekar repertoárja szélesnek mondható, ezeket a dalokat úgy „szedték” a környezetükből – s ezzel nincs is probléma, hiszen a népzene eleve így működik. Eljutottak egy szintre, és ezzel hajlamosak megelégedni – pedig fontos lenne, hogy számukra hiteles személyek segítségével ki tudjanak törni saját helyzeteikből. Úgy látom, hogy a Gandhi Gimnázium inkább

Kerékpáros koncertkörút a Balaton körül

konzerválja azt az állapotot, amelyben ők élnek, és nyitniuk kellene a külvilág felé – a zene pedig ragyogó eszköz erre. A kitörés legnagyobb akadálya az lehet, ha csak saját világukhoz tudják viszonyítani magukat. Az egyik legfontosabb felismerés a számukra éppen az lehet, mit nem tudnak még.

Érdekes ötletnek tartja a sport és a művészet ilyen párosítását *Horváth Krisztián*, aki szintén gyakornok zenész és kórusvezető, a 2016/2017-es tanévtől pedig a Gandhi Gimnázium Alapfokú Művészeti Iskolájának a művészeti igazgatója is:

– A zene- és tánckart komoly erőpróba elé állítja a mindennapos sportteljesítmény és koncertezés – mutat rá. Óhatatlanul is előfordulnak közöttük kisebb-nagyobb súrlódások, de ezeknek mind közösségpítő, összekovácsoló erejük van. A

a kitörés legnagyobb akadálya az lehet, ha csak saját világukhoz tudják viszonyítani magukat

koncertjeiken felszabadultak, érezhető, hogy örömménélnék. A műsorok kicsit improvizatív, ad hoc jellegű, de ez a spontaneitás egyben erőt is ad nekik, és ezt a közönség is megérzi. Egyértelmű, hogy a roma kultúra közvetítésének ez az egyik legközvetlenebbül ható útja. A zenéből és táncból áradó spontaneitás és életerő a produkció egyik legfontosabb üzenete. Ezt

a kuriózumot kellene a lehető legszélesebb körben közönség elé tárni.

Maga a zenekar a jelenlegi felállásában viszonylag fiatalnak mondható, a fiatalok többségükben két-három éve játszanak együtt,

de van, aki csupán az elmúlt tanév során csatlakozott hozzájuk. A közös produkcióhoz nélkülözhetetlen egymásra utaltság egyben azzal is jár, hogy itt eltűnnek közöttük azok a különbségek, kategóriák, amelyekkel az iskolai közeg óhatatlanul is „megjelöli” a diákokat. Jó és gyengébb képességű, szorgalmasabb és nagyobb külső ösztönzést igénylő, szabálykövető és tanulási-magatartási gondokkal küszködő diák egyaránt helyet kapott, kaphat a zenekarban. Ha valamit, akkor a „valahova tartozás” érzését biztosan nyújtja ez a csapat, és talán kevés fontosabb dolog van egy tizenéves kamasz számára, mint ez.

Közülük *Orsós Imre* 9. évfolyamos diák vállalkozott arra, hogy részletesebben megossza velünk saját gondolatait, élményeit. A 17 éves drávagárdonyi fiú több társához hasonlóan a zenével családi indíttatásból került közelebbi kapcsolatba, hiszen édesapja is több hangszeren játszó zenész ember. Fontos lépésként említi meg a zenekarba kerülés lehetőségét, amellyel kiléphetett az addig szűkebb családi, baráti környezetből, és társaival nagyobb közönség elé is kiállhatott.

Kerekpáros koncertkörút a Balaton körül

– A zene számomra a teljes kikapcsolódást jelenti – fogalmaz. Ez a muzsika nagyon sokféle érzést képes kifejezni, tolmácsolni. Soha nem gondoltam volna, hogy egyszer körbeciklizhetem a Balatont, és emellett még zenélhetünk is a társaimmal – meséli mintegy 160 kilométernyi kerékpárúttal a háta mögött, a balatonakarattyai Honvéd Üdülő árnyékos pihenőjében hűsölve.

Nehéz egy csokorba gyűjteni az öt nap legőszintébb, legemlékezetesebb pillanatait. Helyet kaphatna közöttük számos kisgyermek, amint a zenét meghallva azonnali megállásra készítik szüleiket, a lányokkal korát meghazudtoló ruganyossággal táncra perdülő öregúr, a Balaton-parton eltöltött naplementék, vagy a változatosságában is magával ragadó balatoni táj. A program ötletgazdája, Virág Bertalan (a Gandhi Gimnázium Közhasznú Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója) és Dezső Gabriella (a NeRok szakmai vezetője) szavaiból is kitűnik, hogy ez a kerékpártúra a szándékaik szerint messze túlmutat önmagán.

Egy jól sikerült program mindig magában hordozza a hagyományteremtés lehetőségét (az öt nap alatt rendre elhangzottak „Jövőre majd...” kezdetű mondatok), számukra azonban érezhetően a program modellértéke a fontosabb, amelynek szellemében dolgozni kívánnak a továbbiakban is.

– Fontos lenne ez amiatt is, mert – ahogy Virág Bertalan mondja – nagyon ellentmondásos az a jelenség, ahogyan a Gandhi Gimnázium a külső érdeklődés középpontjában áll. Ezek között nagyon kevés a valódi, szakmai alapú megközelítés, és sokszor érezhetőek önös érdekek mögöttük. Ennek megfelelően az intézmény megítélése – akár pozitív, akár negatív értelemben – gyakran felületes meglátásokon alapul, az itt folyó pedagógiai munka keveseket érdekel teljes mélységében.

– Ezért fontos, hogy a zene, a kultúra segítségével mutassuk meg önmagunkat, hogy egész magyar családok lássák, hogy létezik egy ilyen különleges gimnázium – összegzi kollégáival egybecsengő véleményét Dezső Gabriella.

Kerékpáros koncertkörút a Balaton körül

A zenekar tórán részt vett tagjai: Bogdán Dániel (*kanna, szájböggő*), Hegyes Márton László (*cajon, kanna, szájböggő*) Kalányos Krisztián (*gitár, ének*), Kaposi Melánia (*tánc*), Kiss Nikolett (*tánc*), Orsós Imre (*gitár, ének*), Orsós Róbert (*basszusgitár, gitár, ének*), Orsós Vanessza (*tánc*), Zsolnai Zoltán (*gitár, ének*),